

VÄSTERÅS PASTORATS REMISSVAR OM VÄSTERÅS STADS PROGRAM FÖR STORA TORGET OCH BONDTORGET SAMT STRATEGI FÖR BISKOPSGATAN

Västerås pastorat ser i stort sett positivt på Västerås stad Tekniska nämndens *Gestaltningssprogram för Stora torget och Bondtorget*. Vi visar på en idé där Västerås fyra torg i ett sydnordligt stråk kan vara en resurs för innerstadens utveckling. Pastoratet välkomnar även Västerås stad/Tekniska nämndens beslut att inte dubbelrikta Biskopsgatan mellan Västra och Östra kyrkogatorna.

Vårt yttrande kan sammanfattas enligt följande:

Biskopsgatan. Vi vill minska trafikbelastningen i och kring det känsliga kulturarvsområdet där Domkyrkan är en mycket viktig del. Kulturarvsmiljön i och kring Västerås domkyrka är ett unikt område både i ett nationellt och internationellt perspektiv. Detta kulturarv måste säkras för framtiden.

Vi förordar därför att Biskopsgatan mellan kyrkogatorna vid Domkyrkan stängs helt för biltrafik. Det möjliggör att skapa en attraktiv grön och parkliknande miljö i samklang med Probanparken. Det gamla gångstråket från Stora torget till Domkyrkan via Proban kan också återskapas.

Västra kyrkogatan. Även i framtiden blir Västra kyrkogatan utfart från torgen mot Biskopsgatan. Vi anser att de bilparkeringar som nu finns utmed Västra kyrkogatans östra sida ska utvecklas istället för att utökas. Finns det parkeringsplatser ger det ett incitament till söktrafik som snurrar runt torgen i förhoppning om att hitta en ledig p-plats.

Västra kyrkogatan bör istället smalnas av. Det ger utrymme för exempelvis cykelparkeringar, och ger också möjlighet till att skapa ett grönt attraktivt gångstråk från torgen mot Probanparken och kulturarvet i och kring Domkyrkan.

Probanparken måste väckas ur sitt förfall för att återigen bli en grön oas. Nystarten för Probanparken kan gärna kombineras med en parkliknande miljö på norra sidan av muren när Biskopsgatan stängs för biltrafik mellan Västra och Östra kyrkogatorna.

Trafikutredning. Vi välkomnar att det görs en trafikutredning och att Västerås stad gör en fördjupad analys för olika sätt att förflytta sig i innerstaden. Utredningen ska inte begränsas enbart till kulturarvsområdet och kvarteren närmast Stora torget. Vi utgår ifrån att gång-, cykel- och kollektivtrafik ska prioriteras före biltrafik.

Torgen. Västerås pastorat anser att Stora torget och Bondtorget inte enbart ska utgöra en mittpunkt i Gestaltningssprogrammet. Stora torgets användning bör förtydligas ytterligare.

Västerås pastorat ser även stora möjligheter med att etablera och utveckla ett sydnordligt stråk från Mälaren och norrut via Västerås tre centrumtorg – Fiskartorget, Stora torget, Bondtorget och Domkyrkoplan/Domkyrkotorget. Vart och ett av torgen har unika värden och fungerar som mötes- och samlingsplatser och som nod till eller från olika attraktioner och evenemang.

VÄSTERÅS – STADEN MED DE FYRA TORGEN

Gestaltningssprogrammet fokuserar på utvecklingsmöjligheterna för Stora torget och Bondtorget. Mycket av det som förs fram är bra. Men Stora torget och Bondtorget är inte ensam lösningen för en attraktivare innerstad som enligt remissmissivet syftar till att *"förflytta oss närmare vår gemensamma målbild att bli Sveriges bästa city"*.

Kontaktuppgifter:

Adress: Box 5, 721 03 Västerås

Telefon: 021-814600

Vi anser att perspektivet bör vidgas. Västerås stad har fyra torg som ligger nära varandra, fyra torg som vart och ett fungerar som mötes- och samlingsplatser och som nod till eller från olika attraktioner och evenemang. Dessa fyra torg är:

- **Fiskartorget** med förgreningar till bland annat Västerås slott, Turbinhuset, Teatern, Stadshuset, Konserthuset, Konst- och Läns museet.
- **Stora torget och Bondtorget** med förgreningar till bland annat butiker, restauranger och caféer.
- **Domkyrkoplan/Domkyrkotorget** med förgreningar till kulturarvet i och kring Domkyrkan med bland annat Biskopsgården, Konsistoriehuset med Café Malin, Lektorsgården, Björlinska och Wallinska kyrkogårdarna, Stadsbiblioteket, Botaniska trädgården, Rudbeckianska gymnasiet och Kyrkbacken.

De fyra torgen ger Västerås stad möjlighet att utveckla ett sydnordligt stråk från Mälaren och norrut och inbegriper därmed en planering även för Domkyrkoplan/Domkyrkotorget och Fiskartorget. Även Svartån är en gemensam nämnare och resurs i det sydnordliga stråket. I en förlängning från kulturarvsområdet går det även att se en förbindelse med Mälardalens högskola.

Tillsammans ger torgen och dess noder förutsättningar att erbjuda besökaren en mångfald av upplevelser. Västerås kan utvecklas – utöver att vara Mälarstaden – till att vara Kultur- och Eventstaden, Handels- och Mötesstaden och Staden med det unika Kulturarvet och Industrihistorien.

Ett gemensamt formspråk kan binda samman torgen och skapa en helhet i centrum utifrån de fyra torgens olika karaktär. För hela detta område bör det även planeras för en genomtänkt och sammanhållande ljusgestaltning i syfte att skapa stämning och upplevd trygghet.

Som vi ser det finns det flera fördelar med att utveckla ett sydnordligt stråk i centrala Västerås:

- Västerås innerstad erbjuder en mångfald av mötesplatser som berikar och förmerar. *Detta skapar möjligheter för en fortsatt utveckling av kulturlivet, av hotell- och konferensverksamheter samt av affärs-, restaurang- och caféerörelser.*
- Västerås stad tillvaratar natur- och kulturhistoriska värden och skapar därmed en estetiskt tilltalande innerstad med ökad växtlighet och gröna rum som mjukar upp stadsbilden. *Detta möjliggör en grön, hälsosam och klimatsmart innerstad.*
- Västerås centrum får en sammanhängande miljö där Västerås historia, det unika kulturarvet vid Domkyrkan och dess funktion som en viktig mötesplats tillgängliggörs. *Detta möjliggör ett attraktivt och unikt nationellt och internationellt besöks- och turistmål.*

GESTALTNINGEN AV STORA TORGET OCH BONDTORGET

Stora torget och Bondtorget är viktiga offentliga platser i Västerås. Hur den utformas berör alla västeråsare. Det påverkar övergripande strukturer för möjligheter att röra sig och vistas i stadskärnan liksom förutsättningarna att skapa attraktivitet för både invånare och besökare.

Torgen gränsar till det gamla/kulturella Västerås, med kulturarvsmiljön i och kring Domkyrkan och bebyggelsen kring Svartån, och det moderna, kommersiella city.

Det är ett unikt läge som sammankopplar dessa delar av centrala Västerås, och möjligheten finns nu att skapa ett spännande möte dem emellan. Gestaltningen behöver ta tag i omgivande stråk och koppla dem till platsen, utveckla stråkens karaktär och se hur de möter torget och hur de för vidare till kulturarvsmiljön i och kring Domkyrkan.

Kontaktuppgifter:
Adress: Box 5, 721 03 Västerås
Telefon: 021-814600

På en övergripande nivå behöver man vara tydlig med den roll Stora torget ska ha i Västerås innerstad. Grundfrågan handlar om vad det är som gör Stora torget till västeråsarnas torg?

Stora torget är en mötesplats, men är det ett evenemangstorg? Ett demonstrationstorg? Ett nöjestorg? En grön oas? Ett torg med skridskobana? Ska alla funktioner samsas på torget? Och vem eller vilka ska se till att Stora torget fylls med liv för de olika ändamålen?

Gestaltningens programmetts förslag om trädplanteringar och en scen vid Stora torgets nordvästra hörn riskerar att avskärma blickfältet norrut utmed Västra kyrkogatan mot Domkyrkoplan/Domkyrkotorget. Detta kan undvikas om planteringarna och scenen flyttas något mot sydost.

En scen på Stora torget kan vara bra. Men vilken typ av scen ska det vara? Vad ska ske på scenen? Vem ansvarar för det som ska ske? En tom och sällan använd scen som den befintliga på Hantverkargatan vore inte bra.

I gestaltningens programmet finns det även ett barnperspektiv. Detta har uppmärksammats av den grupp av medarbetare i pastoratet som har till uppgift att se till barnperspektivet alla ärenden som pastoratets kyrkoråd hanterar och beslutar om. Gruppens förslag och synpunkter för gestaltningens programmet har behandlats av kyrkorådet. Se bilaga 3, *Barnkonsekvensanalys*.

Det är bra att torghandeln lokaliseras till Bondtorget. Men torghandeln kan utvecklas, och här måste staden samverka med näringsidkarna. Plats måste även finnas för tillfällig torghandel.

Kopplingarna till kulturarvet i och kring Domkyrkan kräver särskild analys. Kulturarvsområdet är inget museum utan ett i högsta grad levande område fyllt med aktiviteter med tiotusentals deltagare. Enbart den internationellt erkända Domkyrkan har cirka 200 000 besökare per år.

Västerås har en stark identitet som industristad. Temat är redan utmärkt behandlat av Bengt-Göran Broström i skulpturen ASEA-strömmen. Vi ansluter oss till förslaget att utveckla denna tematiska koppling för gestaltningen av Stora torget.

Västerås har även en stark identitet som Mälarstaden. Utöver den tänkta vattenrännan i Stora torgets nordöstra del bör utrymme ges för mer vattenkonst. Det skapar harmoni och trivsamma miljöer samtidigt som det stärker Västerås identitet som Mälarstaden.

VÄSTRA KYRKOGATAN OCH PROBANPARKEN

Västra kyrkogatan var förr en viktig infartsgata till Västerås centrum. Den är också en viktig historisk länk mellan Stora torget och Domkyrkoplan/Domkyrkotorget. På skissen i programhandlingen framgår detta mindre tydligt eftersom ett icke befintligt buskage har tillförts.

Vi anser att Västra kyrkogatan bör markeras tydligt som en gata från ASEA-strömmen i Stora torgets sydöstra hörn och norrut till Kyrkbacksgården och kyrkogårdarna. Vid ASEA-strömmen anknuter Västra kyrkogatan med Köpmannagatan som i sin tur leder mot Fiskartorget.

Även i framtiden kommer passagetrafik från Östra kyrkogatan att lämna Stora torget via Västra kyrkogatan. Det gäller även för angöringstrafik som lämnar och hämtar, lossar eller lastar.

Programförslaget innebär att antalet bilparkeringar längs Västra kyrkogatan mellan Stora torget och Biskopsgatan utökas. Vi anser att detta blir ett incitament för söktrafik som snurrar runt torget via Biskopsgatan och kyrkogatorna i förhoppning om att hitta en ledig p-plats.

Enligt vår mening skapas ett helt onödigt trafikflöde. Det stämmer heller inte med att staden ska prioritera gång-, cykel- och kollektivtrafik i nämnd ordning före biltrafik.

Kontaktuppgifter:

Adress: Box 5, 721 03 Västerås

Telefon: 021-814600

Västerås pastorat vill därför inte att bilparkeringar ska tillåtas på Västra kyrkogatan vid Stads-
hotellet och Probanparken. Parkering hänvisas till närbelägna P-huset Igor. Vi vill också att
Västra kyrkogatan från torget till Biskopsgatan smaltas av.

Dessa åtgärder skapar utrymme för att utveckla stråket mellan Stora torget och kulturmiljön i och
kring Domkyrkan. Västra kyrkogatans östra sida kan då användas till cykelparkeringar, och till att
skapa ett grönt attraktivt gångstråk från torget mot Probanparken. Bilparkeringar på Västra kyr-
kogatan motverkar detta.

Probanparken måste väckas ur sitt förfall för att återigen bli en grön oas. Den medeltida gång-
vägen från söder till Domkyrkan gick från Stora torget via Proban till Domkyrkans södra port.
Nystarten för Probanparken kan gärna kombineras med en parkliknande miljö på norra sidan
av muren när Biskopsgatan stängs för biltrafik mellan Västra och Östra kyrkogatorna.

STRATEGIN FÖR BISKOPSGATAN

Biskopsgatan mellan Västra och Östra kyrkogatorna har varit enkelriktad sedan år 2009. An-
ledningen till enkelriktningen var att Domkyrkoesplanaden öppnades för dubbelriktad genom-
fartstrafik mellan Vasagatan och Kopparbergsvägen.

Genom att öppna Domkyrkoesplanaden beräknades trafikmängderna på Biskopsgatan öka
kraftigt. Redan då omkring år 2009 sågs den ökade trafikmängden till följd av Domkyrkoes-
planadens öppnande som ett hot mot kulturarvmiljön i Domkyrkokvarteren.

Kulturarvet i och kring Domkyrkan är en mycket ömtålig miljö, självklart känslig för påverkan
av fordonstrafik och de stötar, vibrationer, emissioner och buller som trafiken medför. Se även
bilaga 2: Västerås pastorats utlåtande 2018-09-12 till Tekniska nämnden: *"Västerås pastorat
om förslaget att dubbelrikta Biskopsgatan förbi domkyrkan"*.

Vi utgår ifrån att även Västerås stad ser allvarligt på hur vibrationer, emissioner och buller nega-
tivt kan påverka kulturarvet i och kring Domkyrkan.

Västerås pastorat välkomnar att Västerås stad/Tekniska nämnden beslutat att inte dubbelrikta
Biskopsgatan mellan Östra och Västra kyrkogatan. Samtidigt vill vi framhålla att trafikmäng-
derna har ökat väsentligt sedan år 2009, bland annat till följd av befolkningsökningen. Framåt
i tiden räknar Västerås stad själv med fortsatt omfattande ökning av befolkningen i staden.

Vi vill därför understryka att även en fortsatt enkelriktning av trafiken riskerar att negativt på-
verka och allvarligt skada kulturarvet. Stannar Västerås stad för detta alternativ begär vi att fart-
och vibrationsdämpande åtgärder vidtas samt att det blir stopp för tung trafik mellan kyrkoga-
torna. Vi förutsätter att Västerås stad samråder med pastoratet om de åtgärder som bör vidtas.

Västerås pastorat hävdar bestämt att det enda långsiktigt hållbara alternativet för att skydda
och bevara kulturarvet i och kring Domkyrkan är att stänga Biskopsgatan mellan Västra och
Östra kyrkogatorna helt för fordonstrafik.

Detta ger även förutsättningar för att Västerås stad och Västerås pastorat i samverkan kan skapa
en tilltalande parkliknande miljö mellan Domkyrkans södra vägg och Proban med den gamla
stenmuren mot Komministergården. Självklart ska en gång- och cykelväg gå igenom området. Se
även Bilaga 1, bild 1 och 2 med *"Skiss för grönstråk"* som pastoratet tog fram 2018-01-29.

Pastoratet välkomnar en fördjupad studie av trafikströmmarna i innerstaden. Utredningens
område definieras inte i remisshandlingen, men området bör inte begränsas enbart till kultur-
arvsområdet och kvarteren närmast Stora torget.

Vi utgår också ifrån att Västerås stad både i studien och i praktiken prioriterar trafikslag utifrån
Översiktsplan 2026, att gång-, cykel- och kollektivtrafik prioriteras före biltrafik.

Kontaktuppgifter:
Adress: Box 5, 721 03 Västerås
Telefon: 021-814600

I den fördjupade trafikstudien bör det ingå att ta fram parkeringar för bussar som angör Domkyrkan, Konserthuset, Teatern med flera platser för att lämna och hämta resenärer vid olika aktiviteter och event. Detta är angeläget att lösa snarast.

Västerås stad behöver även prioritera att skapa flera bilparkeringar i P-hus inom bekvämt gångavstånd från Västerås centrum. Enligt stadens egna prognoser växer Västerås med cirka 20 000 invånare under den kommande tioårsperioden. Det kräver trafiklösningar i Västerås centrala delar som inte ger negativ påverkan på kulturarvet i och kring Domkyrkan.

I den fördjupade trafikstudien bör även frågan om användningen av varutunneln uppmärksammas. Användningen av varutunneln bör stimuleras för att minska leveranstrafik på gatorna i centrum. Infart till varutunneln bör enbart tillåtas från Vasagatan/Engelbrektsplan via Östra kyrkogatan.

TRAFIK PÅ BISKOPSGATAN UNDER OMBYGGNATIONEN AV STORA TORGET OCH BONDTORGET

Vi har förståelse för att staden måste leda bort all onödig trafik från Stora torget och Bondtorget under den tid som ombyggnationen pågår.

Av ett mejl från Västerås stad/Tekniska nämnden 2019-03-08 framgår det bland annat att det ännu inte utretts hur trafiken provisoriskt ska ledas om under ombyggnadstiden. Vi utgår ifrån att Västerås pastorat, som berörs på båda sidor av Biskopsgatan mellan Västra och Östra kyrkogatorna, får möjlighet att yttra sig om utredningens resultat när det föreligger.

Vi vill tydligt markera att vi ser det som både viktigt och nödvändigt att staden ser efter andra lösningar än att dubbelrikta Biskopsgatan förbi Domkyrkan under ombyggnadstiden.

Västerås pastorat anser att det empiriska kunskapsläget i nuläget gällande vibrationsinducerad påverkan på kulturarv är så bristfälligt att det inte kan ligga till grund för ett korrekt ställningstagande.

En ökad trafikmängd förbi Domkyrkan kan även under en begränsad tid förorsaka negativa konsekvenser och skador för såväl den månghundraåriga Domkyrkobyggnaden som för det värdefulla kulturarv som finns i Domkyrkan. Försiktighetsprincipen bör därför tillämpas för att inte äventyra framtiden för stadens förnämsta byggnadsverk.

Om staden ändå beslutar att öppna Biskopsgatan förbi Domkyrkan för dubbelriktad trafik under en del av ombyggnadstiden är det av stor betydelse att det sker under kortast möjliga tid.

Blir stadens beslut en dubbelriktning under en kortare tid vill vi att åtgärder vidtas för begränsa trafikmängden, att hastigheterna dras ned till högst 20 km/timmen och att tung trafik förbjuds.

Den trafik och de tunga maskiner som entreprenörerna behöver för att klara ombyggnationen av torgen bör heller inte tillåtas att använda Biskopsgatan förbi Domkyrkan. Detta bör vara ett villkor i entreprenaden. Byggtrafiken får angöra torgen via Östra kyrkogatan, och kan sedan köra ut via Västra kyrkogatan och Biskopsgatan västerut mot Ringvägen.

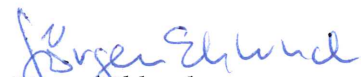
Stoppas trafiken förbi torgen utgår vi också ifrån att det blir P-förbud på Västra kyrkogatan mellan torgen och Biskopsgatan.

Kontaktuppgifter:
Adress: Box 5, 721 03 Västerås
Telefon: 021-814600

I detta ärende har underremisser lämnats av Domkyrkoförsamlingens församlingsråd och av kyrkorådets fastighetsutskott.

Remissyttrandet är antaget av Västerås pastorats kyrkoråd 2019-04-11

Västerås 2019-04-24

Jörgen Eklund
Ordförande kyrkorådet
Västerås pastorat

Daniel Eklund
Domprost
Västerås pastorat

Bilaga 1. Bild 1 och 2 - "Skiss för grönstråk" 2018-01-29

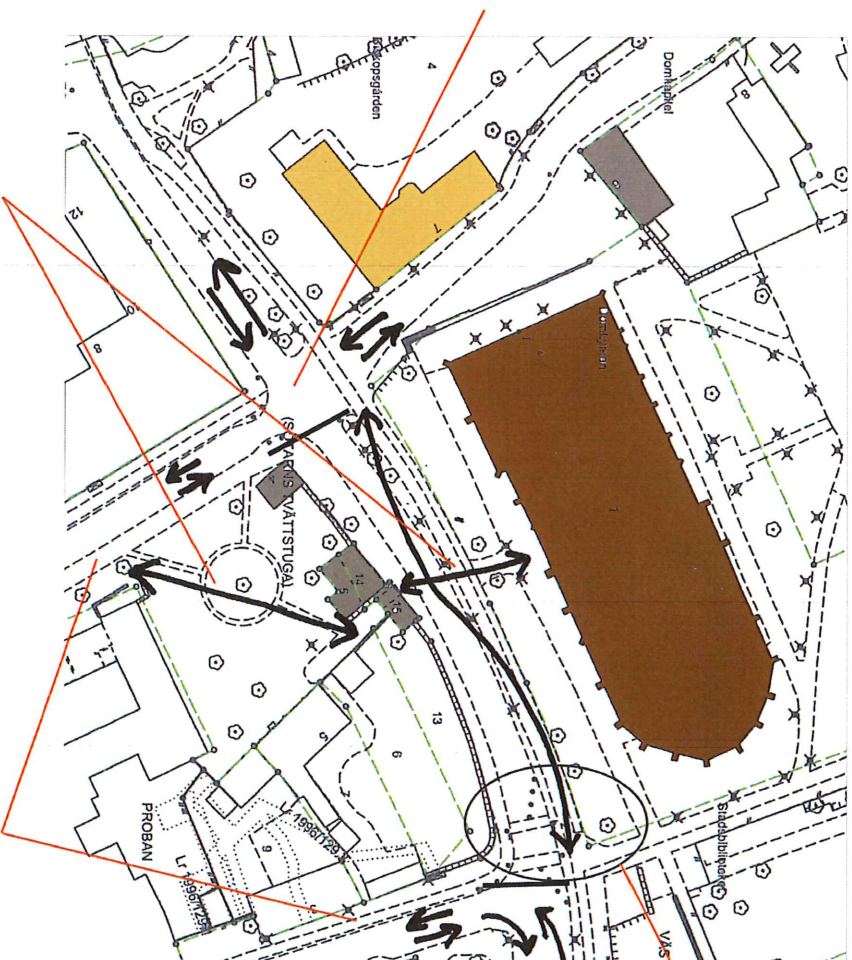
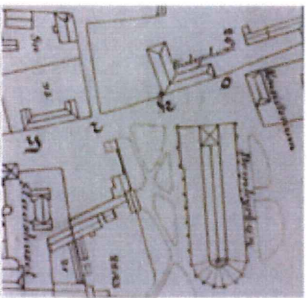
Bilaga 2: "Västerås pastorat om förslaget att dubbelrikta Biskopsgatan förbi domkyrkan" utlå-
tande till Tekniska nämnden 2018-09-12

Bilaga 3: Barnkonsekvensanalys 2019-04-04

Skiss för grönstråk som bär det gamla in i det nya Biskopsgatan, den gamla kyrkogården Platsanalys

Området för gamla kyrkogården stängs för biltrafik. Gatorna i ändarna av den historiska kyrkogården dubbelriktas för att ge trafikanten access till torget och city.

nedan karta från 1915

Den historiska vägen från centrum genom Proban och in i södra porten är idag osynlig och behöver tydliggöras. Från Västra kyrkogatan görs en bred och rak gång fram till Proban. Idag är rundeln i parken ett hinder. Området ges en ljusgestaltning för en bättre upplevelse och större trygghet.

Mellan södra porten och Proban läggs smågatan som är överordnad övriga stråk och beläggningar.

Trottoarer på Västra och Östra Kyrkogatan som idag är breda görs smalare för att möjliggöra trafiken.

Platsen för gymnasieskolan från 1623. Området utformas som en samlingspunkt genom ett minnesmärke i form av en skulptur eller liknande. Kring skulpturen placeras sittmöbler. Cyklister och fotgängare från fyra olika håll skapar liv åt platsen. Rudbeckianska skolan firar 400år 2023.

ovan karta från 1740

KNCE

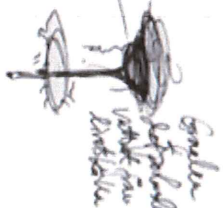
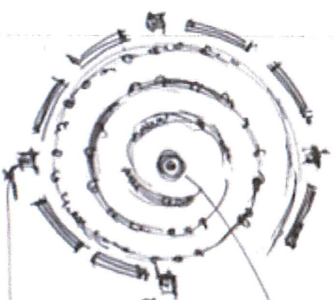
Karin Schartau, Landskapsarkitekt
Koppens Ulrika Jahn, Kreatör, idé och form
2018-01-29

Skisförslag på gestaltningen

Vägen genom platsen för den gamla kyrkogården ges en böljande form för att skapa dynamik, ett långsammare tempo och varierande utblickar.

Placeringen av gång- och cykelbanan dras ner mot nuvarande blivägen för att ge mer proportion och rymd åt kyrkans stora och höga fasad. Befintliga träd ger grönska på höjden åt stråket. Gräs på marken skapar lugn samtidigt som det skapar möjlighet för aktiviteter av olika slag.

*Stor väg
Stor gräs
... och för vinden*

En ny plats med labyrint för reflektion och lek i kombination med symbolik. En plats där du kan välja att sitta själv och/eller med sällskap. Platsen ges en varierande grönska för upplevelsevärde i alla säsonger.

Vägen mellan Proban och södra porten ges en överordnad markbeläggning av smågasten för att tydliggöra det historiska gångstråket.

Den ursprungliga platsen för gymnasieskolan 1623. Området ges en karaktär av samlingsplats med minnesmärke. Kommunikationsvägar och sittplatser skapar liv och rörelse.

KACE

Karin Schartau, Landskapsarkitekt
Koppens Ulrika Jahn, Kreatör, idé och form
2018-01-29

2018-09-12

Västerås Stad
Tekniska nämnden
Stadshuset
721 87 Västerås

Västerås pastorat om förslaget att dubbelrikta Biskopsgatan förbi domkyrkan

Från Svenska kyrkan Västerås pastorat ser vi med stor oro på planerna att Biskopsgatan dubbelrikts för trafik mellan Västra och Östra kyrkogatorna.

En dubbelriktning av Biskopsgatan gör det både enklare och mera inbjudande att ta sig fram med bil. Detta medför i sin tur sannolikt en kraftig trafikökning i en mycket känslig kulturmiljö.

En dubbelriktning medför troligen även en rejäl ökning av den tunga trafiken. Det är den som betyder mest i fråga om rörelser i marken som fortplantar sig in i omkringliggande byggnader. Särskilt påverkas Domkyrkan som ligger nära Biskopsgatan på gatans norra sida. Men det gäller även Proban och Komministergården på Biskopsgatan södra sida.

Dubbelriktningen av trafiken på Biskopsgatan ingår i en planerad större omdaning och förnyelse av Stora Torget och Bondtorget. Västerås pastorat anser att det finns ett tydligt samband mellan de båda torgens framtida utformning och de trafiklösningar som kan behövas för såväl aktuell del av Biskopsgatan som för Västra kyrkogatan mellan Biskopsgatan och de torgen.

I nuläget finns det inget gestaltungs- eller omdaningsprogram för de båda torgen. Västerås pastorat anser att det är djupt olyckligt att dubbelrikta Biskopsgatan innan en programhandling för torgen behandlats i sedvanlig ordning med samråd, remisser, ärendebereidning och beslut.

Stora torget och Bondtorget är en av Västerås viktigaste offentliga platser. Utformningen av platsen berör alla västeråsare och påverkar såväl övergripande strukturer för möjligheter att röra sig och vistas i stadskärnan. Det gäller även om stadskärnans attraktionskraft för både invånare och besökare.

Kopplingarna till Domkyrkan och hela den kyrkliga kulturmiljön kring Domkyrkan kräver särskild analys. Västerås domkyrka med omgivande kulturmiljö är ett unikt område i ett nationellt perspektiv.

Begränsningar av biltrafik över torget kommer att öka trafikbelastningen framför Domkyrkan och skapa oönskade barriäreffekter. Gångstråk mellan Stora torget och Domkyrkan behöver gestaltas med attraktiva gröna miljöer. Ett ökat antal parkeringar på Västra kyrkogatan motverkar detta. Därtill kvarstår problemet med söktrafiken där bilister letar en ledig p-plats.

Vi hävdar därför bestämt att Västerås stad genom Tekniska nämnden inte ska dubbelrikta Biskopsgatan innan det finns ett gestaltungsprogram för torgen med anslutande gator. Som vi ser det är frågorna om gestaltning av torgen och aktuell del av Biskopsgatan komplexa frågor som behöver belysas och bearbetas som en helhet.

Under arbetet med denna skrivelse har pastoratets fastighetschef Eva Carlin och konservator John Rothlind medverkat med att sakgranska det material som Västerås stads gatuenhet ställt till förfogande. I det följande ges därför en beskrivning av Domkyrkan och den kyrkliga miljön samt en bedömning av Tekniska nämndens beslutsunderlag.

Kort om domkyrkan och Biskopsgatan

Västerås domkyrka är en av landets märkligaste kyrkliga kulturmiljöer. Katedralens fem medeltida altarskåp väcker även internationell uppmärksamhet. Att bevara, bruka, utveckla och tillgängliggöra det gemensamma kyrkliga kulturarvet, ser Svenska kyrkan Västerås som ett viktigt och angeläget uppdrag.

Omfattande renoverings- och restaureringsinsatser genomförs främst genom en betydande egeninsats av Svenska kyrkans medlemmar i Västerås men också med stöd av den kyrkoantikvariska ersättningen. Västerås domkyrka är ett stort besöksmål som årligen har cirka 200.000 besökare. För att kunna möta besökarna på bästa sätt är ett Besökscentrum under uppbyggnad.

Biskopsgatan har varit enkelriktad sedan 2009 förbi Västerås domkyrka på sträckan mellan Västra och Östra kyrkogatorna. Trafiken i öst-västlig riktning har i det sammanhanget letts förbi Stora Torget.

Anledningen till att Biskopsgatan enkelriktades 2009 hör samman med att Domkyrkoesplanaden öppnades för trafik från Engelbrektsplan ner till Kopparbergsvägen. Enkelriktningen var en kompromiss med bland annat kyrkan för att minimera den ökade trafikmängd förbi Domkyrkan som öppnandet av Domkyrkoesplanaden förde med sig.

Nuläge

Under våren har ett par informationsmöten hållits med representanter från Västerås pastorat och Tekniska nämndens tjänstemän samt deras konsulter. Västerås pastorat har fått delge sina åsikter på förslaget att dubbelrikta trafiken på Biskopsgatan.

I utredningarna som presenterades framgick att Västerås Stad har för avsikt att gestalta om Stora Torget och i samband med det minska den oönskade trafiken över torget. För att göra detta är förslaget att istället dubbelrikta Biskopsgatan.

Trafikflöden

Utfifrån trafikmätningar har en uppskattning av framtida trafikflöden genomförts. Vid direkt fråga visade det sig att man inte hade tagit med den förändring som nu sker norr om Biskopsgatan, inte heller det faktum att Domkyrkoesplanaden öppnats upp. Dessutom stämmer inte de redovisade värdena.

Det pågår idag en stor förändring av Västra Kyrkogatan norr om Biskopsgatan samt Skolgatan. Denna förändring kommer också att påverka framtida trafikflöden.

Buller

De ljudnivåer som redovisas är baserade på redovisade trafikmängder.

I ÄF:s Trafikutredningen – förutsättningar för att dubbelrikta Biskopsgatan står att där det finns bostäder Västra kyrkogatan samt Östra kyrkogatan sänks ljudnivåerna. Den tjänstebostad till Västerås pastorats domprost, som vi äger och förvaltar vetter även mot Biskopsgatan och kommer att bli påverkad av en eventuell dubbelriktning.

Decibelskalan är logaritmisk vilket innebär att en liten ökning i tal kanske inte verkar mycket men i verkligheten är det betydligt värre. T ex en ökning med 10 dB dubblar ljudnivån.

I de redovisade decibelfiguren är skalorna olika på nivåerna för färggraderingarna. För den ekvivalenta ljudnivån är t ex den orangea färgen i intervallet 60-65 dBA, medan det orangea intervallet för maximal ljudnivå ligger mellan 80-85 dBA. Det vill säga att det som till synes ser lågt ut (grön färg) i figur 3 motsvarar 70-75 dBA. Till detta kommer även den påverkan utformning av vägbanan, hastighet, tung trafik.

Kommentarer av Västerås pastorats kulturarvsamordnare John Rothlind till ÅF:s Trafikutredning – förutsättningar för att dubbelrikta Biskopsgatan (Ásdís Olafsdóttir); Mätrapport avseende vibrationsmätning Domkyrkan, Västerås (Mårten König) samt Bedömning av hur luftkvaliteten förändras vid ändrat trafikflöde längs Biskopsgatan i centrala Västerås (Mårten Arbrandt).

Luftkvalitet – emissioner och luftburna partiklar

"Air pollution is a key factor in the degradation of surfaces of historical buildings and monuments. The impact of pollutants emitted in to the atmosphere on materials is enormous and often irreversible" (FN-kommissionen UNECE)

ÅF:s bedömning är att en ökning av trafikflödet inte riskerar medföra en stor försämring av luftkvaliteten. Trafikutredningen och mätrapporten berör luftkvalitet ur ett humanperspektiv men förbigår däremot dess betydelse för bevarandet av kulturmiljöer, trots att detta särskilt diskuterades vid mötet 2017-11-28.

Av de många luftburna föreningar som kan skada kulturföremål och -miljöer, har sju identifierats som särskilt skadliga: myrsyra, vätesulfid, kvävedioxid, ozon, svaveldioxid, luftburna finpartiklar och vattenånga.

Kväveoxid som emitteras vid bilmotorers förbränning, utgör ca 50 % av bilarnas avgaser. Det kan oxideras till salpetersyra. Kvävedioxid och salpetersyra förorsakar blekning av färgämnen och nedbrytning av organiskt material. Särskilt de medeltida altarskåpen är därmed utsatta.

Luftburna finpartiklarna från ytermiljön har sitt huvudsakliga ursprung från fordonstrafiken. Domkyrkans golvvärmesystem bidrar till omfattande spridning av dessa partiklar som avsätter sig på kallare inredning, valv och väggar.

Här kan då skapas gynnsamma förutsättningar för mögelpåväxt (främst *Aspergillus* sp.) – särskilt negativt ur ett humanperspektiv men leder även till forcerad nedbrytning av flera av de material som domkyrkans inredning och inventarier består av.

Ett klimat i förändring måste även vägas in i riskanalysen. Domkyrkans valv och väggar (delvis bemålade), inredning och inventarier är generellt svåra att göra rena. Ytorna kan vara svagt bundna (kohesionsbundna) och/eller genombrutna av mikrokrackelyrer. Inredningen och inventariernas skulpturala utformning försvårar även rengöring.

Valv och väggar, inredning och inventarier rengörs i intervall – med ökad avsättning av luftpartiklar måste tidsintervallen med förkortas. Varje rengöring innebär ett visst slitage på dessa kulturytor. Kostnaden för den senast rengöringen av domkyrkans valv och väggar uppgick till ca 15 milj.

Riktvärden gällande luftföreningars nivåer är publicerade och i huvudsak baserade på Tétrault (se nedan). Doser över olika tidsintervall diskuteras med utgångspunkt från LOAD (lowest observed adverse effect dose)

I det fortsatta utredningsarbetet rekommenderas som introduktion följande:

Tétrault, J, Airborne Pollutants in Museums, Galleries and Archives: Risk Assessment, Control, Strategies and Preservation Management, CCI, Ottawa 2003

Tétrault, J, Agent of Deterioration: Airborne pollutants, Ottawa 2018 (www.canada.ca/en/conservation-institute/services/agents-deterioration/pollutants.html).

UNECE (FN:s ekonomiska kommission för Europa), Air pollution puts cultural heritage at risk: www.unece.org/-pollution-puts-cultural-heritage-at-risk.html

Stöt- och vibrationsinducerad påverkan på kulturarv

ÅF:s utgångspunkt är att den nedbrytande processen påskyndas då vibrationer tillförs objekt men kommer till den slutsatsen att de vibrationer som når kyrkan idag är under vad som anses som skadligt för byggnaden.

Den standard som refereras till är SS 02 52 11 Vibration och stöt – Riktvärden och mätmetod för vibrationer i byggnader orsakade av pålning, spontning, schaktning och packning.

För en stor medeltida katedral med en snart 800-årig byggnadshistoria, är denna standard svår att tillämpa: undergrunden kan vi utgå ifrån utgörs av samtliga anförda typer, störningskälla motsvarande trafikinducerade vibrationer saknas, byggnadsmaterialen och grundkonstruktionen är avsevärt mer komplexa.

Den starkt generaliserade byggnadsfaktorn kan för Västerås domkyrka tänkas motsvara standardens klass 4 och 5. Detta är en standard avseende byggnader – inte deras arkitekturbundna inredning och inventarier.

Här refererar ÅF till Riksantikvarieämbetets FoU-publikation Vibrationers påverkan på arkitekturintegrerad konst i kulturhistoriska byggnader (Henningsson & Wei 2019).

Vi kan som ÅF utgå ifrån att stötar och vibrationer påverkar kulturarv som domkyrkobyggnaden och framförallt den arkitekturbundna inredningen, men i vilken utsträckning det skett, sker och kommer att ske är svårbedömt.

Påverkan av ökande trafikflöden är omöjlig att säkert prognosticera. Att en ökning bidrar till en forcerad nedbrytning som sprickbildning och färgbortfall, är något som det ändå bör kunna råda full enighet om, men vilken dos byggnad och inredning utsätts för är svårbedömt och hur olika material responderar på detta är närmast omöjligt att mäta och analysera.

Vibrationsstudien hade få mätpunkter och tog inte hänsyn till de olika materialens specifika egenskaper som t ex resonans. I studien diskuteras inte ackumulerad effekt eller inneklimatets påverkan under året. Vid lägre temperatur förändras materialegenskaperna så att de blir mer spröda och i några fall glasartade.

Under vinterhalvåret är dessutom RF låg i kyrkorummet vilket innebär att hygroskopiska material krymper, blir mindre elastiska och/eller kan få en sämre adhesion. Framförallt inredningens och inventariernas konstfullt utförda ytbehandlingar, är därmed särskilt känsliga för vibrationer under vinterhalvåret.

I förarbetet till Riksantikvarieämbetets FoU-rapport föreslog John Rothlind därför att en ännu inte färdigställd standard gällande gränsvärden för vibrationer, bör utgå från de förutsättningar som gäller under vinterhalvåret - "worst case scenario".

Enligt John Rothlinds, mening är det empiriska kunskapsläget i dag gällande vibrationsinducerad påverkan på kulturarv så bristfälligt, att det inte kan läggas till grund för ett korrekt

ställningstagande, utan mer måste betraktas som förmodanden eller kanske förhoppningar. Det långsiktigt hållbara vore att försöka reducera källan till vibrationerna – att minska istället för att öka trafikflödena.

Sammanfattning

Som fastighetsägare på bägge sidor om den nu enkelriktade Biskopsgatan ser vi stora farhågor med en dubbelriktning. Vi vill därför uppmärksamma följande:

- Vi har svårt att se orsaken till att besluta om en eventuell dubbelriktning av Biskopsgatan mellan Östra och Västra kyrkogatorna innan det ens finns en färdig plan för den framtida gestaltningen av Stora Torget och Bondtorget.
- Vi motsätter oss helt att Biskopsgatan dubbelriktas innan det finns en helhetslösning för hela området Stora Torget och Domkyrkan som säkrar Domkyrkan och den omgivande kulturmiljön. Vi ser fram emot att vara en part i detta arbete.
- Om Tekniska nämnden beslutar att gå vidare med en dubbelriktning måste åtgärder vidtas direkt som minimerar risken för skadeverkningar på Domkyrkan och omgivande kulturmiljöer.
- Ett omedelbart stopp för all tung trafik är ett måste om Biskopsgatan dubbelriktas. Det gäller även för den byggtrafik som senare kan behövas vid en framtida omdaning av torgen. Byggtrafiken får ledas in på det sätt trafiken löper idag.
- Att kontinuerliga mätningar gällande vibrationer och emissioner utförs och på fler platser för att få ett mer säkerställt resultat.
- Vår fastighet söder om Biskopsgatan är en tjänstebostad vilket bör tas hänsyn till vid bullergestaltningen. Denna fastighet blir definitivt påverkad av en dubbelriktnings ökade trafikmängd utefter Biskopsgatan.
- Gång- och cykeltrafiken kommer med omdaning av norra delen av Västra kyrkogatan troligtvis att öka eftersom det nu blir ordentliga gång- och cykelstråk som leder över Biskopsgatan.
- Västra kyrkogatan / Skolgatans omdaning/enkelriktning kommer också att påverka trafikflödena för föräldrar som hämtar och lämnar vid Rudbeck.
- Söktrafiken från/till Ringvägen till/från Kopparbergsvägen kommer att öka. Redan idag är det högt tryck på bägge gator.

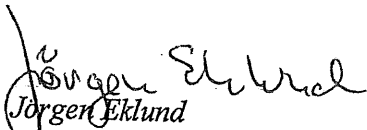
Om en dubbelriktning skulle beslutas förutsätter vi att

- en egenkontrollplan för uppföljning av vibrationer, emissioner, trafikflöden och buller utformas
- vikten av vilket beläggingsmaterial som används samt vilken utformning av Biskopsgatan som bestäms (t ex avsmalningar)
- hastigheten sätts som en gemensamhetsyta, 7 km/h under en längre sträcka än bara den nu enkelriktade delen.

- tung trafik till Citytunneln ska hänvisas via Vasagatan så den inte passerar Västerås domkyrka
- den ökade gång- och cykeltrafiken norrifrån utsätts för en ökad risk om Biskopsgatan blir dubbelriktad
- bussparkeringen (en enda för City) och de få extra parkeringarna som idag finns utefter Biskopsgatan måste ersättas.

Västerås pastorat förutsätter även att staden tar framtida ansvar för trafikens påverkan genom vibrationer och emissioner av kulturarvet för domkyrkan, övriga byggnader i den kyrkliga kulturmiljön samt för inventarier och kulturskatter.

VÄSTERÅS PASTORAT

Jörgen Eklund
Ordförande kyrkorådet

Susann Senter
Domprost

Barnkonsekvensanalys

Kyrkorådet i Västerås pastorat

20190404

Ärende

Yttrande Gestaltningprogrammet

I inledningen beskrivs hur man i förarbetet haft ett brett deltagande med representanter från Västerås stads olika förvaltningar och vilka externa aktörer som anlitats. Dock tycks barnens röst saknas bland dessa. Barnkonsekvensanalysgruppen i Svenska kyrkan Västerås vill därav betona vikten av barnens rätt till en trygg och trivsamt stadsmiljö. Att barn fritt ska kunna röra sig i stadsrummet oavsett kön, etnicitet, funktionalitet eller social ställning.

Trygghet är en känsla och bygger inte enbart på säkerhet. Belysning, överblickbarhet och nära till befolkade områden är saker som bidrar till ökad trygghet. När många människor trivs och vistas utomhus i samma område bidrar det stort till trygghetskänslan.

Vi ser att torgens utveckling är mycket positiva för familjer och barn. Men vill lyfta fram några funderingar i ett barnperspektiv.

Finns trygghet i...

- * se karta och kunna orientera över platsen man befinner sig?
- * att våga uppsöka toaletten, att lita på att låset håller och inte går i baklås?
- * inte mötas av för hög ljudnivå, när inga evenemang pågår?
- * möjligheten av att ladda mobiltelefon för att ringa 'hem' (ex. solcellsbank)?
- * renhållning/underhåll lätt kan genomföras och inte utsätta barn för risker?
- * skolvägsutredning under ombyggnadsperioden?

Barnkonventionen

När barn och unga väljer att dela sitt liv och sin fritid med oss behöver vi gå dem tillmötes så långt vi kan. De behöver få möta personal med tillräckligt god kompetens och få ha kvar verksamheter där de kan känna sig som hemma. Om vi inte gör det kan det få stora konsekvenser för barnets bästa, barnets rätt till liv och andlig utveckling samt barnets rätt att påverka.

- Artikel 2 handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.
- Artikel 3 anger att det i alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Begreppet "barnets bästa" är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.

- Artikel 6 understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- Artikel 12 lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

BKA gruppen genom

Xiomara Lysti

Ingela Welén